

Kogá so drushbe sa obertnost? Kogá je njih namen sploh in koliko dobri- ga se smé naša deshêla od notrajno- avstrijske drushbe sa obertnost nadjati?

(Dalje in konez.)

Notrajno - avstrijska drushba fi sa voljo téga prisadéva sploh s vřim se sosnaniti, kar se na Krajskim, řhtajerskim in Koróřhkim od rokodélzov in v fabrikah dela. To fi s tém prisadeva dosézhi, de od zhasa do zhasa vse, kar rokodelzi in fabrike téh deshêl izdelajo, v kako poglavitno meřto teh deshêl vkup pripeljati in ozhitno na ogled postaviti dá.

Vi Goréuzi pa, ki se védno s našimi sosédmi, s Koróřhzi, pèzhate, se bodete řhe mogli spomniti, kako lepo veselje je ta drushba 20. in 21. Kosaperska 1838 našimu presvitlimu Zesarju in gospódu Njih velizhastvu, Ferdinandu I. storila, ko so se s premilostivo Zesarizo is Itálje nasaj na Dunaj peljali.

Notrajno-avstrijska drushba je bila namrèzh, ki je takrat vse na ogled postavla, kar le rokodelzi in Fabrike tréh sosédnih deshêl, Krajskiga, řhtajerskiga in Koróřhkiga, delajo.

Voshnjo poslanih izdelkov je sama drushba plazhala, ona je vse v redu nastavila, izdelke s imeni in s štanovanjem vsaziga mojřtra na tanko sasnamovala in vsih 14 dni vsazimu bres raslozhka sa ogled odperte pustila. Takrat je drushba prvi pót pravimu prijatlu domazhije priloshnost dala, vse od nar imenitnejřhkih izdelkov preglédati, ktere Koróřhka, Krajska in řhtajerska deshêla izdeluje. Bliso 2200 rezhi vsake sorte je bilo v Zelovez na ogled poslanih in prav veliko tudi is naše Krajske deshêle. V tréh velizih poslópjih so bile vse rezhi tako lepo nastavljene, kakor je le mogozhe bilo. Sraven nar lépsih kóř in jeklénih rezhi is řhtajerskiga, s raven nar lépsih shelesnine posebne dobróte is Koróřhkiga — in kar té dve deshêli řhe fizer lizhniga v svojih rudarijah delate, so bile tukaj sa viditi: filno lepe déla is shelesa is fabrike Turjashkiga knésa v Dvoru; lepe pile is Tershízhá; lepe povfod ifkane in hvalene fita is řtrashířha; terdni pertovi is Lóke; lepo barvane platna in lizhno usnje is Tershízhá: slamniki is Krumperka; plahte in meslán is řhent-Jurja; lépím in řhe vezh drusih lépih rezhi is Kamnika; svila ali shida is Ljubljane; řhpize is Idrije; kertazhe sa ovno is Ljubniga; vse sorte shebljev ali zvékov is Shelesnikov, is Krópe in Kamne Gorize, in řhe veliko drusiga, kar so posamesni rokodelzi in obertniki is Ljubljane, is Krajna, is Lóke, is Radolze i. t. d. tje poslali. Tako so se Krajske déla iskasale, de je bilo řhe pri prvi isřtavi med Krajske mojřtre 8 svetinj rasdelenih, med kterimi je ena slata

bila. Dvanajřt mojřtrov je pa pířma sa pohvalo njih pridnosti in sa posnemanje drusih dobilo, ktere so jim ptuji sodniki privolili in dali.

Druga isřtava je bila v jeseni 1841 v Gradzu, — řhe lépsih in bogatejših — tretja je sa Ljubljano naménena prihodno leto ali pa zhes dve léti. Od té se bo takrat vezh povédalo.

Tako se je tadaj vsakdó preprizhati snal, kakřhne dobre naméne de drushba ima, kako so ptujzi in domázhi isřtavljenje izdelke preglédovali in marřikaj našhli, kar bi ne bili v desheli ifkali; — kako so po zéni izdelkov prařhali in se pri tej priloshnosti preprizhali, de se marřikaj v domazhiji zenéjših in bóljřih dela, kakor se is dálje dobiva. Preprizhati se je vsakdó snal, kako so domazhi mojřtri svoje dela lahko na daljne kraje ispezháli, ki so se skosi ozhitno pohvaljenje rasglafili; drugazhe bi se to gotovo ne bilo sgodílo. S eno besedo: kúpez se je s prodajavzam sosnanil, ferza so se sdrushile in tako smémo upati, de bodo rokodelzi skosi te dobizhke spodbodeni svoje dela smiraj bolj poboljšhali.

To dobroto prinéře ta drushba vsakimu rokodélzu bres raslozhka na řhtajerskim, Krajskim in Koróřhkim.

Kdor se pa v to drushbo řhe posébej sapifati hózhe, na léto 5 goldinarjev plazha. Sa tó pa dobí diplóm, to je pířmo, skosi ktero pravizo dobí, vséh tudi nar drashejšhkih podób in muřtrov vsih rokodélřkih rezhi, vsih bukev, kterih je řhe sdaj vezh kakor tavshent, ki vse nove isnajdenja uzhé, bres plazhila se poslushiti.

Anton Samafa,
Ljubljanski svonar.

Krompirjovez presgodaj shéti je řhkodljivo.

Kdor krompirjovez pred poshanje, kakor sazhne rumeno in ozhernkasto in vélo prihajati, ta tó na řlabo rajtingo řadú in torej v svojo řhkodo déla. Snano je, de vse selfha skosi pérje srak ali luft va se vlezhejo in is sebe dihajo in tako skosi perje velik del shivesha is lufta dobivaj. Na tako visho posebno tiste selfha shivé in rastejo, ki imajo meřnato in řozhnato perje, med ktere se tudi krompir řhteje. Lahko se sa to previdi, de mora krompirju filno řhkodljivo biti, zhe se řhtible poreshejo, kadar nar bolj poganjajo. Zhe ni krompirjovez potrében dél krompirja, sakaj ga je Bog vsřvaril? Takrat řhe lé, kadar pérje samo vélo prihajati sazhne, natura sama opominja, de se sme bres řhkode porésati.

Pa tudi grosno malo vershe krompirjovez; sakaj narřlabejšhi kerma ali futer je sa shivino, kolikor je le kerm, in shivina ga tudi drugazh ne ushije, kakor v najhujřhi lákóti. Tudi mendé shivini ne tékne. Mleko in smetana od krav, ki krompirjevez jejo, řta tudi prav soperna sa pokufiti.

Kér pri kmetijskih rezhéh skufhnja po pravi vezh obveljá, kakor uzhené beséde, tukaj poskufhnjo nekiga némshkiga kmetovavza pove-mo: Prezej veliko njivo je namrezh s krompirjem obsadil, in v pet enakih delov rasdelil, po kterih je krompirjevez v rasnih zhasih poshétí dal in is vsih petih délov je krompir konez Kosaperska kopal. Skufhnja je to pokasala:

Na pervim délu je krompirjevez 2. dán Velikiga serpana poshél in pridelal je 52 zentov in pol krompirja.

Na drugim délu, kjér je bil krompirjevez 10. dan Velikiga serpana poshét, je pridelal 157 zentov in pol krompirja.

Na trétjim delu je 17. dan Velikiga serpana krompirjevez poshél in pridelal je 252 zentov, 7 funtov krompirja.

Na zhetertim je 23. dan Velikiga serpana shél in dobil je 286 zentov, 90 funtov krompirja.

Glejte, kako velik raslozhek je od tjedna do tjédna!

Na pétim délu poslednih, kjer je krompirjevez she le 5. dan Kimovza poshel, ko se je she sushiti in sad soriti sazhel, je 350 zentov in 40 funtov krompirja pridelal.

Ako so she vezhi dél vfi kmetovavzi sposnali, kako de je shkodljivo krompirjevez presgodaj shéti, jih je vunder she veliko, kteri mislijo, de se krompir bolj debel pridéla, zhe ga poprej poshanjejo. Tém hozhemo prav posebno besede na serze poloshiti: Nikar ne shejte presgodaj krompirjevza, zhe hozhete veliko krompirja pridelati!

Pinja nove forte, ali puter na nova visha delati.

Puter delati ali v pinji mestí (meshati) kmetizam vzhaf prav veliko truda in veliko samudo zhafa persadene, posebno, kjer veliko molshe imajo in v mes take krave, de se od njih nerado umede (stri); v zhaf v pinji delajo, de se vfi navelizhajo, kolikor jih je per hishi, pa se vender she ne stri, ja zlo po vezh dni nagaja, de se nozhe puter narediti; per tem se veliko smetane strese in vunkej sperfhi, v zhaf se pa she ne naredi, tako, de morajo smetano skuhati, is ktere nizh masla ne dobijo. De je tadej sa kmeta shkoda, samuda zhafa in prasno terpljenje, vřak lahko sposna. Verh tega pa veliko neumnih, posebno gorjanskih gospodin she na vse forte vrashe in krive vére sapade, de je kakřhna baba ali kakřhen dedez v vafi ali sošefki sazopral, de se nozhe puter narediti. Takih smotnjav je posebno per shenskih veliko veliko, in kaj pride is tega navadno? prasno natolzvanje, kriva sodba, prepír, jesa, sovrashtvo, mashtvanje i. t. d. — dobro bi tedej bilo, gotóvo dobro, ljubi moj bravez, zhe bi se tak perpomožhek

snajdel, po kterem bi se vse sgorej imenvane fitnosti in nerodnosti odverniti samogle — in snajdel se je; in szer v domazhi desheli. Duhovni gospód Matévsh Ferlan, v spodnim Berniku je pinjo nove forte isnajdel, v ktiri se is smétane, naj bo mersla ali gorka, puter v majhnim zhasu in zlo s majhnim trudam in she veliko loshej, kakor v sodzhku, narediti samore. She desetkrat je snajdenzu skufhnja pokasala, in preprizhala ga je, de je to ref. Vřak, kdor muřter te pinje, ki je sa viditi v hishi z. k. kmetijske drushbe v Ljubljani, vidi, prezej sodi, de more to snajdenje gotovo dobro biti. Sa grařhine in domazhije, kjer veliko krav imajo, fi ne more boljshiga smisliiti. Take nove pinje ne bojo toliko vezh veljale, kolikor bolj so nuzne. Umni sodarji (pintarji) bojo lahko po muřtru take delali, zhe fi pa kdo ne upa sam po muřtru prav narediti, ali zhe se mu nozhe prav rado umeřti, naj se s skufhenim snajdenzam zhes to posvetje. Šaj on rad vřakiga poduzhi.

De bi fi pa tudi našhi daljni bravzi, ki ne morejo v Ljubljano muřtra te pinje gledat priti, to pinjo narediti dati mogli, bo z. k. kmetijska drushba podobo te pine prav na tanko narediti dala, ktero homo h tem novizam, kakor hitro bo mogozhe, pridjali.

Unajne povesti.

(Hudo vréme.) V némshkih novizah is vezhjih krajev piřhejo od strařhniga vremena, ki je vezh krajev po Némshkim hudo sadélo. Nar hujřhi je pa Šakfónko kraľjéřvo terpéto in tiřti kraji Zheřke ali Pémřke deshéte, ki so na meji Šakfónki. Na binkufhtno nedéľjo in v ponedelik je v méřtu Šhitavi in v blisni sošefki desh řhel, kakor de bi se bil oblak vtergal, in tozha je od neheř pol ure tako debela padala, kakor se je nar stareřhi ljudje spomniti ne morejo. Debéla je bila, kakor golóhje jajza — nektera je imela pol funta. Verte in polje je strařhno pošhkodovala. Drevesa je vihar lomil in s korenino ruval, in v méřtu Šhitavi je tozha vezh ko 12 tavshent řhip rasdrobila. Kako strařhno vréme je bilo, novize priřhajo, ki piřhejo, de je tozha 6 mladih pastirjev pri šivini na pašhi do mertviga vbila, 4 druge so pa she pogréřhali. Is Šakfónkiga se je strařhno vréme zhes hribe na Zheřko potegnulo in je ravno tiřte dni ravno tako strařhno rasgrajalo. Dve in trideset vafi je ob vse priřhlo, kar je na polju bilo. Osimno reřh, ki je ravno zvetela, je tozha tako gladko pobila, de she šhita kofiti mogozhe ni bilo, de bi ga sa šhivino iméti. Jara reřh je vřa s blatam pokrita, ktero je povódnj nanéřla. Lan je s vodo splaval in tudi krompirja je veliko voda vsela.

Dalje she piřhejo Zheřke novize:

V méřtu Nahodu 20. Roshniga zveta: V našhim kraju řmo s veseljem dobro létujo vpali. Řeřh je řilno lepo kasala; lan in krompir řta veliko pridelka obéřala. Rodovitnořt semljé bi nam bila pa tim bolje letaf vřtréřla, ker řmo vlaško léto savolj prevelike řufhe malo pridelali in ker je savolj řlabiga isvédenja predila in platna prebivavzam našhij krajev pomankanje řhugalo. Pa v kratkim zhasu se je vse našhe upanje v nizh isřhlo. Vzheraj ob řhterih popoldné je sazheło zhudo deshevati. Voda je vidama rařtia in poslednih se je she strařhan oblak vtergal. Povódnj se je zhes vse njive in řetve isřlila, jesove je